

SZÖVEG –
SZÁM KATI

KÉP –
EMMER LÁSZLÓ

SOROZAT –
KÉPMÁS

VAGY IGAZAD VAN, VAGY BOLDOG VAGY

Schäffer Erzsébetet bátor írónak tartom. Nemcsak, mert sosem volt rest útra kelni bizonytalan kimenetelű találkozásokért, mert volt mersze állítani, hogy a fontos történetek nem feltétlenül híres emberekkel, rivaldafényben esnek meg. És nemcsak azért, mert a rábízott szavakkal együtt mindig elfogadta a bónuszként kapott barátságokat.

Leginkább azért tartom bátornak, hogy miután annyi falevél-sorsot préselt könyvlapok közé, hozzáfogott a saját életének történeteihöz is.

Azokhoz, amelyek már régen váraoztak az emlékezet itatóspapíriai között, színüket veszítve, pókhálós erezzel. És azokhoz, amelyek még olyan frissek, hogy elmúlásukban is ott kering bennük az élet.

- ◆ – **A nehéz életfeladathoz kapcsolódó könyvek segítettek a dolgok megértésében és elfogadásában?**
– Amikor az íráshoz fogtam, jócskán túl voltam már az elfogadáson. Megérteni? Talán nem is törekedtem rá. Amúgy két könyv szól az említett időkről, a Temesvári lány az édesanyámmal töltött három évről, és a Hol vagy? a férjem ápolásáról. Egyszer az írás nehézségéről panaszkodva egy okos, fiatal nő, aki olvasóból lett barát, azt mondta, „Annyiszor dobtad már be a botot és mindig aranyhalat fogtál, most már meg kell tanulnod, hogy be se dobd!” Kezdem megérteni, hogy mit is jelent ez.

– **Mert az aranyhalhorgászat elvesz valamit tőled? Időt? Figyelmet? Energiát?**

– Csoda tudja. Én soha nem írtam könnyen, bár ha már nagy nehezen nekiültem, akkor mindig élvezettel, mindenről megfélelkezve írtam. Odakozmált főzelékek, kifutott levesek, levakarhatatlan lábasok „szegélyezik a pályámat”. Az otlét, a találkozás, még az odatartó út is fontosabb volt, mint mindezt megírni.

”
*Nagyon jó
visszagondolni,
újraélni, felidézni
embereket,
perceket,
hangokat.*

– Nehéz a saját életedet élni, úgy, hogy állandóan mások sorsa foglalkoztat, amit ráadásul meg is kell írnod?

– A mások életének részese lenni, ha csak vendégként is – ajándék. Tükör, tanulság, tapasztalás, és sok érzelem eredője. Sosem éreztem, hogy a találkozások elvisznek a saját sorsomtól. Sőt! Nagyon jó visszagondolni, újraélni, felidézni embereket, perceket, hangokat. A magam életéből is. Egyre inkább onnan. Ez gyakran kényelmetlen szembenézés. Nálam ennek az ideje a hajnal. Még ágyban. Tegnap sok mindenem gondolkodtam. Kihagyott pillanatok jutottak eszembe, másnak csalódást okozó figyelmetlenségek, buta megfelelések, restségek a jóra, családok... Nem bírtam abbahagyni a sírást. Elfogott a félelem, és egyszerűen nem tudtam se továbblépni, se felkelni. Ekkor megpöccent a telefon, egy sms jött. Olvasom. „Ha az Úr a te oltalmad, nem érhet téged veszedelem... Mert azt parancsolta angyalainak, hogy őrizzenek téged minden utadon. Tenyerükön hordozzanak téged, hogy meg ne üsd lábadat a kőben...” Még jobban elfogott a sírás, de ez már más volt. Valami megnyugvás és hálaféle. Hogy van irgalom. A zsoldárt Klári küldte

egy kis faluból. Évek óta nem találkoztunk. Hogy jutott eszébe? Miért pont most? Felhívtam. „Ki súg neked?” – kérdeztem és neveltünk. Akkor mondta, hogy három írásmat olvasta, mindegyik fontos üzenet volt a számára. Na, akkor most bedobni a botot, vagy nem?

– Hol vagy? – kérdezed az azonos című könyvedben. A kérdés a szerelmednek, a férjednek, Tibornak szól. Évekig feküdt otthon némán és mozdulatlanul, és csak apró jelekből tudtad, hogy olykor talán veletek van. Olvasva a könyvet, az is eszembe jutott, hogy valójában minden kapcsolatban előfordul, hogy a másik csak lát-szólag elérhető.

– Nem elég egy élet, hogy a másikat megismerhesd. Persze tudsz sok mindent, de hiába éltek együtt harminc, negyven, ötven évet, az ember legbenső énje ismeretlen marad. Minél közelebb vagytok egymáshoz, annál inkább. Bár engem senki nem ismert nála jobban és senki nem fogadott el ennyire, mindenestül. Mégis az elmúlásról beszélgetve sokszor játszottuk azt, hogy „Nem mehetsz

el előbb, nem hagyhat sz itt!” Ezt én mondtam, ő pedig mindig ezt válaszolta: „Magácska ezzel ne törődjön! Ez már el van rendezve! Vidám kis vígözvegy leszel!” – nevetett és megölelt. Még ha játék volt is, ebben nem ismert. Én is mennyi mindent nem tudtam róla... Milyen öröm, ha megtalálom a finom, ceruzás aláhúzásait, a kiemeléseit egy-egy könyvben! Milyen hálás vagyok értük, hogy megint megtudtam valami fontosat róla...

– Akkor nincs is igazán távol?

– Nem, nem távolságot érzek, itt van. És a keresés is közel hozzá.

– Az, hogy végig mellette voltál, azt is jelentette, hogy a világtól kicsit messzebb kerültél?

– Az első három évben igen. És akkor egy bölcs gyógytornász-lélekgyógyász, Lea, aki barát is lett, azt mondta: „Menj! Most te vagy a Tibor keze, füle, lába, az a jó neki, ha te idehúzod a világot.” Lehet, hogy önző vonás, de úgy próbáltam megszervezni, hogy maradjon valamennyi szabadságom. Néztem ezeknek az éveknél a noteszeit – akkor is sokat utaztam, jöttem-mentem, csak hogy egy örök darálásban, hogy odaérjek, aztán hazaérjek, mire indulna a nővér. Öt évig ment így. Néha elfáradtam. De sokan segítettek, a gyerekek, a barátok, én meg nem vagyok egy direkt szenvedő típus.

– De nem is menekülsz el, mindig beleállsz a nehéz helyzetekbe. Édesanyádat is évekig ápolta.

– Alkat lehet, személyi azonosság. Ha mondjuk valakinek leesik a kesztyűje, ösztönösen ugrok és felveszem. Koromra való tekintettel – mondanám, ha mondanék ilyet – ez néha már paródiába illik. De tény, hogy gyorsabb vagyok másoknál. Genetika, ösztön, példa – fene tudja.

– Van, aki megéli és van, aki megírja. Te sosem választottad ezt ketté. Bárkiről beszélsz, azonnal hozzátesszed, több mint olvasó, inkább barát...

– Egyszer elmentem egy pszichológushoz, azt a feladatot adta, hogy csináljak egy rajzot: körökkel jelöljem, kik azok, akik közel állnak hozzám. Elkezdtem a családdal, a barátokkal, csak rajzoltam, rajzoltam, tele lett körökkel a papír. Azt mondta a végén a hölgy: „És te hol vagy?” „Ja, én is beleszámítok?!” Ez nem provokatív válasz volt, hanem csodálkozás. Ja, én is? És nagy sokára, felismerés. Ravaszkodtam persze, loptam magamnak szabadidőt, sétára, napozásra, lógásra. Ez a napi regenerálódáshoz elég volt. Sógornóm Franciaországban él, még a vad

szocializmusban extra szappanokat hozott. Hát ezekből egyet se bontottam fel, hogy kényeztessem magam vagy magunkat. Mindig odaadtam névnapra, születésnapra vagy az óvó néniknek, tanító néniknek, az orvosnak, de magamnak?! És nem szenvedtem tőle. Amikor lányként élsz, rólad szól az életed. Aztán jön a család, a gyerekek, és akkor valahogy nem jutott eszembe magamra gondolni. Ügyeskedtem, mondom, de az alján mindig ott ült a kis lelki furdalás. Aztán amikor elmennek a gyerekek a háztól, újra adsz időt magadnak.

– Sok mindent kevésbé lelkesen teszünk meg magunkért, mint azokért, akiket szeretünk. Néha épp a lelki életünkért nagyon keveset.

– Negyven-ötven éves korom között kezdtem érezni valami lelki hiányt. Nem tudtam volna megfogalmazni, hogy mi ez, de elkezdtem járni a kilences misére. Mindig hátul álltam, és pár perccel megelőzve a tömeget, a végén meglógtam. Nem akartam senkivel találkozni. Hazafelé, végig az úton, folytak a könnyeim. Nekem való pap szolgált akkor nálunk. A prédikációban többes szám első személyben jól kiosztotta a társaságot, magát is beleértve. Aztán a mise végén, már elköszönt a hívektől, amikor jó dramaturgiai érzékkel visszafordult és ennyit mondott: „Egy nagy szerencsénk van: nagyon szeretnek bennünket...” És ezt úgy tudta csinálni József atya, hogy az ember a feloldozás élményével szinte röppült haza. Őt követte egy nagy műveltségű, filozofikus lélek, egy gondolkodtató pap, Péter atya. Ők voltak a lelki segítőim, hogy visszatálaljnak. És egy közös éjjeli mise után egyszer csak Tibor is elkezdett velem jönni vasárnaponként, a kilencesre.

– Vannak más emlékezetes karácsonyaid?

– Többet megírtam már. Fiatal voltam, albérletben laktam, nagyon készültem haza karácsonyra, irtó büszke voltam, hogy keresek, egy porszívót vittem ajándékba. Otthon már sült a hal, mindenki várakozott. Nagy kajlán levettem magam a priccse a kisszobában: „De jó itthon!” És reccs! Alattam a priccse fektetve ott volt az üveglap, amit apám be akart vágni az ablakba, délután hozta az üvegestől. Kaptam egy hatalmas pofont, anyu felsikoltott: „Mondtam, hogy ne oda rakd!” Én meg felpattantam, és az utolsó busszal visszamentem a fűtetlen albérletbe. Bora néni vel karácsonyoztam, nála laktam. Bántam, hogy eljöttem, nem szoktam ilyen hirtelen lenni. Másnap – hogy ez vágyálom volt, vagy valóság, nem árurom el – anyu eljött, és azt mondta „Gyere kislányom, apád itt vár lent a kapuban.” És akkor hazamentem.

”

Szenteste varrni? Nincs varrás karácsonyeste!

– Tiborral milyen volt az első közös karácsony?

– Mi, lázadók nem vettünk karácsonyfát. A könyvespolcot, ami kétfelé választotta a szobát, ahol a barátainknál laktunk, teleaggattuk fenyőágakkal, fagyöngyöt, csipkebogyót akasztottunk rá. Gyönyörű volt. Évekig így díszítettük a szobát, oda születtek a gyerekek is, hárman. Már itt laktunk ebben az öreg házban, amikor Tibor egyik karácsonyra talált valahol egy gyönyörű fekete pianínót, a sufniban tudtuk hirtelen lerakni. Kötöttünk a lábához egy spárgát, felvezettük át a kerten, föl a lépcsőn a karácsonyfáig és odaírtuk: „Kövessétek a madzagot!” A pianínón nyitva volt a kotta, a sufnit megvilágította egy szál gyertya. Sose felejttem el! Ami nagyon hiányzik, mióta Tibor nem varázsol, az a csillagszórózás. Amíg mi az ablaknál énekeltünk, észrevétlenül eltűnt – a gyerekek sosem mutatták, hogy kiszúrták volna – és csillagszórókat dobált föl, az ablak elé. A gyerekek meg kiabáltak, hogy „Itt vannak az angyalok!” Amikor a hetedikén laktunk, partvisnyélre kötözte és a loggiáról lóbálta a szikrázó „angyalait”.

Volt dráma is persze. A gyerekek már kamaszok voltak, nálunk volt szenteste a két nagymama is. Anyukám egy kardos nagyi, aki meg volt győződve arról, hogy ez a demokratizmus, ami a mi családjunkban él, nem vezet jóra. A másik nagyi nem tett mást, csak szerette az unokáit. A fiunk azon a karácsonyon kapott egy igazi farmert. Éneklés, bocsánatkérés, megöleljük egymást, bontjuk az ajándékokat és Marci meglátja: „Úristen, igazi farmer!” Anyukám a mindentudók mosolyával megjegyzi: „Nagy lesz. Bőségben jó, de hosszú.” És tényleg. Marci sutyorog. „Mama, varrd föl, varrd föl, léci, ebben akarok menni a Ficival az éjfél misére, varrd föl, mama!” Mondom: „Marci, a karácsonyfa alatt van a varrógép.” Anyukám fülel: „Micsodaaaa?

Szenteste varrni? Nincs varrás karácsonyeste!” Annyira mondta, hogy legszívesebben már fölvarrtam volna. Rémes volt, mindenki mondta a magáét egyre indulatosabban. Akkor én: „Gyerekek, szenteste van, béke van, tállunk!” Fojtott csöndben ettünk. Nyeltem a könnyeimet. Hallom, hogy Marci elmegy. Anyu: „Tessék, megmondtam...!” Később telefonált, bocsánatot kért, jön haza. De a karácsony odalett. Ha visszagondolok, ma már nem tétováznék, kedvesen leszerelném az anyukámat, és vele együtt fölvarránk azt a szerencsétlen nadrágot.

– És te milyen nagymama vagy?

– Hát, nem az a mesebeli... Nem az a ráérős. Talán majd most, hogy kevesebb a feladat. De kis cinkosság belefér. Egy-egy telefonfeltöltés, kis kérések, egy tepszi kókuszos kocka vagy összekacsintunk a Bulcsúgyerekekkel, aki nagyon szereti a ravaszul ártalmas burgonyaszirmot – mert én is szeretem –, és néha bűnözünk egy kicsit. Azt megtanultam, hogy a felnőtt gyerekekkel nem lehet kritikusnak lenni. Lázár Kati színésznőtől hallottam egyszer egy mondatot: „Vagy igazad van, vagy boldog vagy.” Nagy igazságnak tartom. Most, halottak napján a temetőben rémülten vettem észre, hogy pontosan ugyanazal az indulattal dirigálok a felnőtt lányomat, amivel az anyukám engem, abban az örült fontos dologban: milyen mélyre ássa be a krizantémot.

– Sok házasság is hasonló vitákban vérzik el.

– A mi kis egónk! Ez a túlműködő önérzet, a meggyőződés, hogy én tudom jól. Sőt, a legjobban! Sokáig minden karácsonykor megfeszültem. Pláne, amikor már a felnőtt gyerekek az unokákkal jöttek, azt akartam, hogy minden tökéletes legyen. Még bejglit is sütök, és az is a legjobb lesz, pedig már leszakad a derekam, és a legszebb terítőt tegyük fel és egyszerre merjük ki a levest, egyszerre énekeljünk... Tibor blazírtan passzírozta a halászlét, fűtyörészett, ő sosem görcsölt rá a készülődésre. Ez még jobban idegesített. És persze soha nem tudott úgy lenni, olyan tökéletesen, ahogy én elképzeltem. Nem mindenki érkezett időben, nem oda ültek, ahová gondoltam. A házassággal mindenki újat hozott. Hiszen akivel összekötötték az életüket, az más szokásokkal, más hagyományokkal érkezett. És lettek új, közös szokásaik.

– Talán már az maga az attrakció, hogy mindenki ott van.

– Igen. Így igaz. Elengedni a sok megfelelést és elvárást. „Mama, nem olyan nagy baj, ha nem tűzforró a rántott hús” – ezt már a nagy gyerekeimtől tanultam meg. ♦